

**ВАЗОРАТИ КИШОВАРЗИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
АКАДЕМИЯИ ИЛМҶОИ КИШОВАРЗИИ ТОҶИКИСТОН**

**МИНИСТЕРСТВО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН
ТАДЖИКСКАЯ АКАДЕМИЯ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК**

**MINISTRY OF AGRICULTURE OF THE REPUBLIC
OF TAJIKISTAN
THE TAJIK ACADEMY OF AGRICULTURAL SCIENCES**

ГЎСФАНДИ ЗОТИ ҲИСОРӢ

Гўсфанди зоти ҳисорӣ таърихи пайдоиши кўҳна дошта, аз ҷиҳати аҳамияташ ба зотҳои ҳозиразамон тааллуқ дорад, ки дорои аломатҳои бараъло намоёни маҳсулнокии гўштию - равғанӣ мебошанд.

Ин зот ҳанӯз дар асрҳои VI-VIII дар натиҷаи меҳнати якчанд насли мардуми тоҷик ба вуҷуд оварда шудааст.

Номи худро гўсфанди зоти ҳисорӣ аз рӯи минтақаи парваришаш “Ҳисор” гирифтааст, аз ин мавзӯ гўсфандони ин зот ба бозорҳои шаҳрҳои Термиз, Бухоро, Самарканд, Қўқанд, Қаршӣ ва дигар шаҳрҳо ронда мешудаанд.

Хусусияти фарқкунандаи гўсфандони ҳисорӣ аз дигар зотҳои думбадор ин хоси сохти бадан, ҷуссаи бузург, думбаи калон, қобилияти зудраси, фарбеҳшавии хуби чарогоҳӣ, яъне қобилияти тез вазн гирифтани дар фарбеҳкунии чарогоҳӣ ва товари ба шароитҳои нигоҳдорӣ дар чарогоҳҳои кўҳӣ мебошад. Вазни зиндаи қўшқорҳои зотӣ вобаста аз синну сол аз 115 то 185 кг-ро ташкил медиҳанд, дар дохили зот бошад, вазни зиндаи саршумори алоҳидаи қўшқорҳо то ба 216 кг мерасад.

Мешҳо бошанд ба ҳисоби миёна вазни зиндашон аз 85 то 110 кг-ро ташкил медиҳанд, беҳтаринҳояшон 135 кг вазн доранд. Гарчанде гўсфандони зоти ҳисорӣ

дар байни зотҳои думбадор аз ҳама вази зиндаи зиёд дошта бошанд ҳам, иқтидори ирсиашон ханӯз ҳам боқӣ мондааст. Масалан аз таърихи парвариши ғӯсфандони ҳисорӣ маълум аст, ки вази зиндаи қўчқорҳои алоҳида 200 кг ва баландии то ёл зиёда аз 1 - метрро ташкил медиҳад. Қўшқорҳои 5-6 моҳа 60-65 кг вази дошта, чорвои бӯрдоқи кардашуда 40-45 кг рағфани думба медиҳад, ки ягон хел бӯй надорад.

Вази қасобигардидаи қўчқорҳои алоҳидаи бӯрдоқи кардашуда 105 - 110 кг- ро ташкил медиҳад.

Ғӯсфанди зоти ҳисорӣ аз рӯи нишондоди вази зиндаи калонтарин, нишондиҳандаҳои баланди ғўштию рағфани, қобилияти зудрасӣ, инчунин мутобиқ шудан ба шароитҳои душвори нигоҳдории дар чарогоҳҳои кӯҳӣ шухрати ҷаҳонӣ пайдо кардаанд. Дар

натичаи аз тарафи олимони ва мутахассисони соҳа гузаронидани тадқиқотҳои мақсадноки илмӣ бо мақсади ташаккул додани сифатҳои зотӣ ва маҳсулнокии ин зот типии «фарҳорӣ»-и ғӯсфандони ҳисорӣ бавучуд оварда шудааст.

Ин тип дар рӯйхати ба қайдгирии давлатии дастовардҳои селекционии Кумитаи давлатии ихтироот ва кашфиёти собиқ Шуравӣ соли 1989 ба қайд гирифта шудааст (Фармони №58 -П.К.-2 аз 2-юми августи 1989). Ғӯсфандони типии нави заводӣ бо вази зиндаи калон фарқ мекунанд, дар шароити парвариши чарогоҳӣ вази зиндаи қўшқорҳои наслдеҳ ба ҳисоби миёна 135-140 кг, мешҳои 85-90 кг, барраҳои нарина дар 4,5-5,0 моҳагӣ 45-50 кг ва модинашон бошад 40-45 кг вази зинда доранд, дар синни 1,5 солаги бошад, мутаносибан 85

ва 72 кг. Ин имконият медиҳад, ки аз ҳар як сар меш ба ҳисоби миёна то 50 кг гӯшт ба ҳисоби вазни зинда истеҳсол карда шавад. Бо назардошти он, ки ин гӯсфандон муддати дуру дароз худ ба худ инкишоф ё афзоиш дода шуда, дар шароити подаи маҳдуд парвариш карда мешуданд, гӯсфандони тапи нави заводи қобилияти хуби ба мерос додани нишондиҳандаҳои баланди хоҷагидорию фоидаовари худро дошта, ба таври васеъ дар беҳтар кардан ва баланд бардоштани сифатҳои маҳсулнокии зоти ҳисорӣ ва дигар зотҳои гӯшту равғандеҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кишварҳои ҳамсояи Осиёи Марказию Қазоқистон истифода бурда мешаванд.

Дар шароити муосир корҳои илмӣ-тадқиқотӣ ва селекциониву зотпарварӣ барои ба вуҷуд овардани типҳои нави “шаҳринави”-и гӯсфандони ин зот бо се авлод ба анҷом расонида шуд. Типҳои офаридашуда дорои чунин нишондодҳои маҳсулнокии мебошад: вазни зиндаи қўчқорҳои гаслдеҳ 130-135 кг, мешҳои 75 кг, вазни зиндаи қўшқорбарраҳо дар синни 4,5-5,0 моҳагӣ 50-55 кг, барраҳои мода 40-42 кг ва дар синни 1,5 солагӣ бошад, мутаносибан 80-95 кг ва 65-75 кг-ро ташкил медиҳанд.

Саршумори беҳтарини гӯсфандони зоти ҳисорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар КВХ-и зотпарварии «Ҳисор»-и н. Фархор, КВД-и зотпарварии «Зотпарвар»-и ш.Ҳисор, кооперативии истеҳсолии зотпарварии «Дилшод-Б»-и н. Варзоб ва «Дошмандӣ»-и н. Файзобод, Парваришгоҳи давлатии зотпарварии Шаҳринав инчунин дар аксари хоҷагиҳои шахсию фермерӣ парвариш карда мешавад.

Бонси ифтихору сарфарозист, ки санаҳои 7 ва 8–уми июли соли 2025 дар шаҳри Рими Ҷумҳурии Италия дар Ҷаласаи гурӯҳи машваратии илмӣи Ташкилоти Озуқа ва Кишоварзии Созмони Милалӣ Муттаҳид (ФАО) зоти оламшумули гӯсфанди ҳисорӣ ба Феҳристи «Низомии мероси кишоварзии дорои аҳамияти ҷаҳонидошта»-и расман ба қайд гирифта шуд.

ГИССАРСКАЯ ПОРОДА ОВЕЦ

Гиссарская порода овец - имеет древнее происхождение и по своей значимости относится к современной культурной породе, высоко выраженной специализированной мясо-сальной продуктивностью.

Она создавалась еще в VI-VIII веках усилиями ряда поколений животноводов, населяющих Таджикистан.

Свое название гиссарская овца получила по местности, где ее разводили - Гиссарский регион Таджикистана и откуда пригоняли этих овец на рынки городов Термеза, Бухары, Самарканда, Коканда, Карши и др.

Отличительной чертой гиссарских овец от других курдючных пород являются характерная особенность телосложения, крупная величина,

большой курдюк, высокая скороспелость, хорошие нагульные качества и выносливость в условиях перегонов горно отгонного пастбищного содержания.

Масса тела племенных баранов колеблется в зависимости от возраста от 115 до 185 кг, но в породе зарегистрированы экземпляры с массой тела 216 кг. Овцематки в среднем весят 85-110

кг, а лучшие до 135 кг.

Будучи самой крупной породой среди курдючных овец, гиссары все еще не исчерпали своих потенциальных возможностей. Так, из истории разведения гиссарского

овцеводства известно, что при свыше метровом росте отдельные бараны достигали живой массы 200 кг, 5-6 месячные баранчики - 60-65 кг, лучшие откормленные животные дают 40-45 кг отличного без специфического запаха, курдючного сала. У отдельных откормленных животных убойная масса достигает 105 - 110 кг.

Мировую известность гиссарская порода овец приобрела благодаря непревзойденной живой массе, высокими показателями мясо-сальной продуктивности, скороспелости, а также приспособленности к отгонно-пастбищным условиям содержания.

Результаты проведенных учеными и специалистами целенаправленных научно-исследовательских работ по совершенствованию племенных и продуктивных качеств этой породы завершились созданием «Фархорского» заводского типа, который утвержден и зарегистрирован в Государственном реестре селекционных достижений Госкомитета по делам изобретений и открытий бывшего СССР в 1989 году (Приказ № 58-ПК-2 от 2 августа 1989 г.).

Отмечаются, что овцы нового заводского типа отличаются крупной величиной, средняя живая масса баранов-производителей составляет 135-140 кг, овцематок - 85-90, баранчики и ярочки к отбивке в 4,5-5,0 м- месячном возрасте имеют живую массу, соответственно, 45-50 кг и 40-42 кг, а в 1,5-

летнем возрасте соответственно, 80 и 95 кг. Это позволяет произвести на каждую овцематку, в среднем по стаду до 50 кг баранины в живой массе.

Благодаря длительному разведению “в себе” в условиях замкнутого

стада, гиссарские овцы нового заводского типа стойко передают по наследству свои высокие хозяйственно-полезные признаки и широко используется для улучшения и повышения продуктивных качеств гиссарских и других мясо-сальных пород в Таджикистане и в соседних государствах Центральной Азии и Казахстана. В настоящее время научно-исследовательская и селекционно-племенная работа завершилось созданием нового “Шахринавского” типа овец этой породы с тремя линиями. Созданный тип характеризуется следующими продуктивными параметрами: живая масса взрослых баранов производителей 130-135 кг, овцематки 75 кг, баранчики в возрасте 4,5-5,0 месяцев 50-55 кг, ярочки 40-42 кг, в возрасте полутора лет бараны 85-105 кг, ярки 65-70 кг.

Лучшая часть овец гиссарской породы Таджикистана сосредоточена в племенном ГХП “Гиссар” Фархорского района, племенном ГУП “Зотпарвар” города Гиссар, племенном хозяйстве “Дилшод-Б” Варзобского и “Дошманди” Файзабадского районов, Шахринавском государственном племенном рассаднике и во многих других частных фермерских хозяйствах.

Отрадно отметить, что 7 и 8 июля 2025 года в городе Рим, Республика Италии, на заседании научно-консультативной группы Продовольственной и сельскохозяйственной Организации Объединенных Наций (ФАО) гиссарская порода овец была официально внесена в Реестр «Системы сельскохозяйственного наследия мирового значения».

GISSAR BREED OF SHEEP

The Gisari breed of sheep is of ancient origin and, in terms of its importance, belongs to a modern cultural breed, with a highly pronounced specialized meat and grease productivity. It was created back in the VI-VIII centuries through the efforts of a number of generations of people inhabiting Tajikistan.

The Gissar sheep got its name from the area where it was bred - the Gissar region of Tajikistan, and from where these sheep were driven to the markets of the cities of Termez, Bukhara, Samarkand, Kokand, Karshi and others. A distinctive feature of the Gisari sheep from other fat-tailed breeds is the characteristic feature of the constitution, large size, large fat tail, high maturity, good feeding qualities and endurance in the conditions of driving of mountain distant pasture keeping them. The body weight of pedigree rams varies depending on age from 115 to 185 kg, but specimens with a body weight of 216 kg are registered in the breed. Ewes weigh on average 85-110 kg, and the best up to 135 kg.

Being the largest breed among fat-tailed sheep, Gissars have not yet exhausted their potential. Thus, from the history of Gissar sheep breeding it is known that with a height of over a meter, individual rams reached a live weight of 200 kg, 5-6 month old rams - 60-65 kg, the best fattened animals give 40-45 kg of excellent fat tail fat without a specific smell. In some fattened animals, the slaughter weight reaches 105 - 110 kg.

The Gissar breed of sheep gained world fame due to its unsurpassed live weight, high indicators of meat and grease

productivity, early maturity, as well as adaptability to extreme mountain pasture conditions.

As a result of purposeful research work carried out by scientists and specialists to improve the breeding and productive qualities of this breed, they ended with the creation of the "Farkhor" factory type, which was approved and registered in the State Register of Breeding Achievements of the State Committee for Inventions and

Discoveries of the USSR in 1989 (Order N58 -PK-2 dated August 2, 1989).

It is noted that the sheep of the new factory type are distinguished by their large size, the average live weight of stud rams is 135-140 kg, ewes - 85-90, rams and lambs at the age of 4.5-5.0 months have a live weight of 45-50 kg and 40-42 kg, respectively, and at the age of 1.5 years, respectively, 80 and 95 kg. This allows each ewe to produce, on average, up to 50 kg of mutton in live weight in the herd.

Thanks to long-term breeding "in itself" in a closed herd, the gissar sheep of the new factory type steadily inherit their high economically useful traits and are widely used to improve and enhance the productive qualities of the gissar and other meat-

lardbreeds in Tajikistan and in the neighboring Central Asia and Kazakhstan. Currently, research and selection and breeding work continues on the creation of a new "Shakhrinavskiy" type of sheep

of this breed with three lines.

The created type is characterized by the following productive parameters: The best part of the sheep of the gissar breed of Tajikistan is concentrated in the “Gissari” breeding farm of Farkhor, “Barakati Gisor” of the city of Hisari, “Barakati Tursunzoda” of the city of Tursunzada, the breeding farm “Dilshod-B” of the Varzob and “Doshmandi” of the Faizabad districts, the Shahrinav state and military many other private farms.

It is gratifying to note that on 7 and 8 July 2025 in Rome, Republic of Italy, at a meeting of the Scientific Advisory Group of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), the Gissar breed of sheep was officially included in the Register of the "Globally Important Agricultural Heritage Systems".

ТАРТИБДИҲАНДГОН:

Раҳимов Ш.Т.-д.и.к., Икромӣ Ф.М., Давлатов Х.Қ.,
Наботов С.Қ., Бобокалонов И.И. - н.и.к.

СОСТАВИЛИ:

Раҳимов Ш.Т.-д.с.-х.н., Икромӣ Ф.М., Давлатов Х.Қ.,
Наботов С.Қ., Бобокалонов И.И. - к. с.-х. н.

COMPILERS:

Rakhimov Sh. T., Ikromi F.M., Davlaltov Kh. K.,
Nabotov S. K., Bobokalonov I. I.

